

Η ΑΠΟΛΥΤΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ – ΛΙΒΥΗΣ ΠΕΡΙ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Του Ευάγγελου Γριβάκου, Αντιστρατήγου ε.α- Νομικού

Η Λιβύη είναι παράκτιο κράτος της Βορ. Αφρικής με ευρύτατη στρατηγική σημασία λόγω των τεραστίων πετρελαϊκών κοιτασμάτων της. Αποτέλεσμα του εμφύλιου σπαραγμού που μαστίζει την Χώρα από το 2011 και ξεκίνησε με την ανατροπή και δολοφονία του Μουαμάρ Καντάφι, ήταν ο σχηματισμός διττής «διακυβέρνησης» στην Χώρα. Η πρώτη εξ αυτών, το εκλεγμένο Κοινοβούλιο (Συμβούλιο των Αντιπροσώπων) της Λιβύης στο Ανατολικό τμήμα με έδρα το Τομπρούκ και Πρόεδρο τον Αγκίλα Σάλεχ Ίσα (Aguila Saleh Eissa), υποστηρίζεται από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, την Αίγυπτο, την Γαλλία και την Ρωσία. Ηγετική μορφή του, ο 75χρονος Στρατάρχης Χαλίφα Χαφτάρ, ο οποίος, το 2016, επέστρεψε στη Λιβύη από τις ΗΠΑ όπου διέμενε επί εικοσαετία και τώρα διοικεί τις δυνάμεις του αυτοαποκαλούμενου Λιβυκού Εθνικού Στρατού (LNA)

Στον αντίποδα, το δυτικό τμήμα ελέγχεται από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας (GNA), με έδρα την Τρίπολη, αναγνωρισμένη από τα Ηνωμένα Έθνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, όχι, όμως και από το Λιβυκό Κοινοβούλιο που έχει καταφύγει στα ανατολικά, ως προελέχθη. Πρωθυπουργός της ο Φαγιέζ αλ-Σάρατζ (Fayez al-Sarrai), υποστηριζόμενος από Τουρκία, Κατάρ, Ιταλία και Γερμανία.

Ο Χαφτάρ ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος της Χώρας συνεχίζοντας την προέλαση του προς κατάληψη της Τρίπολης. Αντίθετα, ο Σάρατζ ελέγχει μικρό μόνο μέρος της επικράτειας περί την πρωτεύουσα. Στις 27 Νοε. 2019, φοβούμενος ανατροπή του από τον Χαφτάρ, υπέγραψε στην Κων/πολη με την Τουρκία Μνημόνιο Συνεργασίας/Κατανόησης (MOU), για την οριοθέτηση/κατανομή των θαλασσίων συνόρων/ ζωνών δικαιοδοσίας μεταξύ των δύο Χωρών.

Κατά την άποψη του Διεθνολόγου καθηγητού Αγγέλου Συρίγου που δημοσιεύτηκε σε άρθρο του με τίτλο «Τι προβλέπει και που θίγει την Ελλάδα η συμφωνία Τουρκίας-Λιβύης» όπως αυτό αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα SLpress.GR, ο χαρακτηρισμός «Μνημόνιο» για τα θαλάσσια σύνορα είναι λανθασμένος. Με βάση το Διεθνές Δίκαιο, ορθότερος θα ήταν ο χαρακτηρισμός του ως **«δεσμευτική νομική Συμφωνία»**, αφού στο δημοσιευθέν κείμενό του φαίνεται ρητώς εκπεφρασμένη η πρόθεση των ενδιαφερομένων μερών να περιέχονται σε αυτό **«καθ' όλα δεσμευτικές διατάξεις παράγουσες (νομικά) αποτελέσματα»**. Εξ άλλου, πάντοτε κατά το ανωτέρω άρθρο, το ίδιο το κείμενο «παραπέμπει σε

εσωτερικές διαδικασίες επικυρώσεως, κάτι που προβλέπεται μόνο για τις Συμφωνίες.

Την 4^η Δεκ. 2019, η τουρκική κυβέρνηση έστειλε προς επικύρωση στην Εθνοσυνέλευση το κείμενο της Συμφωνίας το οποίο, συνοδευόμενο από χάρτη με ακριβείς συντεταγμένες, θεωρείται από την Τουρκία ότι αποτελεί «νομιμοποίηση» των προς Δυσμάς διεκδικήσεων της «Γαλάζιας Πατρίδας». Ειδικότερα, «εξαφανίζει» το Καστελόριζο και αφαιρεί επήρεια και υφαλοκρηπίδα όχι μόνο από το θαλάσσιο τόξο της Ρόδου, Κάσου και Καρπάθου αλλά και της Κρήτης, με τα δύο σημεία συνάντησης των (υποτιθεμένων) ΑΟΖ Τουρκίας-Λιβύης σε απόσταση 100 περίπου χλμ. νότιο-ανατολικά αυτής. Ένα επί πλέον δυσμενές στοιχείο που προκύπτει από την Συμφωνία είναι ότι ανατρέπεται πλήρως η ελληνική και κυπριακή σχεδίαση αναφορικά με την περί συναντήσεως και τομής των υφαλοκρηπίδων των δύο κρατών.



Κατ' ακολουθίαν του Σκεπτικού του νομοσχεδίου, η θαλάσσια οριοθέτηση με την Λιβύη χαρακτήρηκε επί τη βάσει την Αρχής «της ίσης κατανομής/μέσης απόστασης» και της-ανυπόστατης, κατά το Διεθνές Δίκαιο-«θεωρίας» ότι τα ελληνικά νησιά, λαμβανομένης υπόψη της ειδικής θέσης τους, του μήκους των ακτών τους και της περιοχής που βρίσκονται, αυτοδικαίως δεν έχουν δικαιώματα σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και, επομένως, δεν είναι ικανά να διακόψουν την προβολή και την έκταση της τουρκικής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ στο Αιγαίο και την Ανατ. Μεσόγειο (!!).

Αγνοεί, δηλαδή, η Τουρκία και παραβιάζει την βασική Αρχή που έχει καθιερωθεί με την Διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο της Θαλάσσης (την οποία, σημειωτέον, δεν έχει υπογράψει, σε αντίθεση με την Ελλάδα) ότι **τα νησιά έχουν αυτοτελή και δική τους υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.**

Εξειδικεύει, μάλιστα, τους ισχυρισμούς της, για τα ελληνικά νησιά του Ανατ. Αιγαίου λέγοντας ότι τα νησιά που βρίσκονται έμπροσθεν μεγάλων ηπειρωτικών όγκων (εν προκειμένω της Μ. Ασίας) επίσης δεν έχουν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, ιδίως όταν κείνται στην «λάθος πλευρά της μέσης γραμμής», ήγουν προς την δική της πλευρά. Και αποπειράται να τεκμηριώσει το τελευταίο τούτο επιχείρημα σε παλαιότερη Απόφαση του ΔΔΧ για τον καθορισμό της υφαλοκρηπίδας ορισμένων νησιών της Μάγχης που ανήκουν στην Βρετανία αλλά κείνται πολύ κοντά στις γαλλικές ακτές, πλην, όμως, η συγκεκριμένη αλλά την εξαίρεσή του.

Ιδιαίτερη μνεία μέσα στην Συμφωνία γίνεται στην περίπτωση ανακάλυψης φυσικού αερίου. Ενδεικτικά, σε ένα από τα άρθρα της αναγράφεται: «Σε περίπτωση υπάρξεως φυσικών πόρων που εκτείνονται από την ΑΟΖ της μιας πλευράς στην ΑΟΖ της άλλης, οι δύο πλευρές θα μπορούσαν να συνεργαστούν προκειμένου να συμφωνήσουν στις λεπτομέρειες αξιοποίησης των πόρων αυτών. Αν κάποιος από τα δύο μέρη εμπλακεί σε διαπραγματεύσεις που στοχεύουν στη οριοθέτηση της ΑΟΖ με κάποιου άλλου κράτους, αυτό το μέρος, πριν καταλήξει σε οριστική συμφωνία με το τρίτο κράτος θα πρέπει να ειδοποιήσει και συμβουλευτεί το άλλο μέρος». Αυτό σημαίνει ότι αν η Ελλάδα θελήσει να έλθει σε διαπραγματεύσεις με την Λιβύη για τα θαλάσσια σύνορα, η τελευταία ουσιαστικά θα πρέπει να πάρει την έγκριση της Τουρκίας (!!).

Μετά την επικύρωση της Συμφωνίας, στις 12 Δεκεμβρίου 2019, η Τουρκία κατέθεσε την Συμφωνία στην Γραμματεία του ΟΗΕ. Η Ελλάδα αντέδρασε διπλωματικά με την αποστολή δύο Επιστολών, ανά μια προς την προεδρεύουσα του Συμβουλίου Ασφαλείας και προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Με την πρώτη υποστήριξε ότι η Συμφωνία συνήφθη κακόπιστα και άκυρα, καθώς οι θαλάσσιες ζώνες Τουρκίας και Λιβύης ουδόλως γειτνιάζουν (σ.σ. καθ' όσον γεωγραφικά παρεμβάλλονται τα ελληνικά νησιά με τα θαλάσσια δικαιώματά τους). Με τη δεύτερη, αφού επεσήμανε ότι με την Συμφωνία διαταράσσεται η ειρήνη και η ασφάλεια στην περιοχή, ζήτησε την ρητή καταδίκη της, την δημιουργία πλαισίου κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των Τουρκίας και Λιβύης και, ασφαλώς, την στήριξη Ελλάδος και Κύπρου. Βεβαίως, η δική «Ποντίου Πιλάτου» απάντηση του Γ.Γ. ήταν η αναμενόμενη: «Ο Οργανισμός δεν παίρνει θέση ούτε σχολιάζει θέματα που αφορούν την κυριαρχία, τα δικαιώματα και τις δικαιοδοσίες των Χωρών στις θαλάσσιες ζώνες τους [...], εν τούτοις, σε ορισμένες περιοχές, όπως σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες, πρέπει να δοθεί προσοχή στα συμφέροντα τρίτων μερών».

Μετά το τουρκικό Κοινοβούλιο, στις 8 Δεκ. 2019, η GNA του Σάραζ ανακοίνωσε ότι επικύρωσε και αυτή την Συμφωνία με την Τουρκία. Άμεση ήταν η αντίδραση του Προέδρου του λιβυκού Κοινοβουλίου Σάλεχ Ίσα ο οποίος, με Επιστολή του προς τον Γ.Γ. του ΟΗΕ που έδωσε

στην δημοσιότητα μεταφρασμένη η ελληνική Βουλή, κατήγγειλε την Συμφωνία απαιτώντας, μεταξύ άλλων, την κήρυξή της ως ανυπόστατης, την υποβολή της υπόθεσης στο ΣΑ και την ανάκληση της αναγνώρισης της κυβέρνησης της Τρίπολης, που την χαρακτήρισε ως «παράνομη οντότητα»

Ενδιαφέροντα την Ελλάδα σημεία της Επιστολής είναι:

α) Παράνομα η GNA έδωσε στο κείμενο που υπέγραψε με την Τουρκία τον χαρακτηρισμό «Μνημόνιο», με σκοπό να παρακαμφθεί η διαδικασία κύρωσής του από το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων, ως μη απαιτούμενη. Διότι χαρακτηριστικό των Μνημονίων είναι ότι κινούνται εντός των ορίων της απλής συνεργασίας μεταξύ των κρατών που τα υπογράφουν και δεν συνεπάγονται υποχρεώσεις που επιδρούν στην οικονομία τους ή θέτουν υπό αμφισβήτηση την εθνική κυριαρχία τους, όπως συμβαίνει με το υπό κρίση κείμενο το οποίο, ως εκ τούτου, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει τον τύπο και τις συνέπειες της «Συμφωνίας», καθώς και την έγκριση της από τον λιβυκό λαό εκλεγμένης νομοθετικής εξουσίας (σ.σ. Η άποψη αυτή συμπίπτει με την προαναφερθείσα του καθηγητού Α. Συρίγου).

β) Το λιβυκό Κοινοβούλιο που αποτελεί την διεθνώς αναγνωρισμένη νομοθετική Αρχή της Χώρας, δεν αναγνωρίζει την Συμφωνία και, ως εκ τούτου, το κράτος της Λιβύης απαλλάσσεται πλήρως από κάθε είδους υποχρεώσεις απορρέουσες από αυτήν.

γ) Η οριοθέτηση των θαλασσιών συνόρων/ζωνών δικαιοδοσίας μεταξύ των δύο κρατών είναι άκυρη και παράνομη διότι Λιβύη και Τουρκία δεν έχουν κοινά θαλάσσια σύνορα καθόσον μεταξύ αυτών παρεμβάλλονται αρκετές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας και της Κύπρου, ενώ σε άλλες περιπτώσεις (Αίγυπτο, Λίβανο, Συρία), τα θαλάσσια σύνορα είναι αλληλεπικαλυπτόμενα.

δ) Το δικαίωμα της ΑΟΖ για την Λιβύη εκτείνεται σε απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της. Μέσα σε αυτόν τον τεραστίων διαστάσεων θαλάσσιο χώρο, τα δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων ανήκουν αποκλειστικά στο λιβυκό κράτος. Όμως, η οριοθέτηση των θαλασσιών συνόρων/ζωνών δικαιοδοσίας, θα δώσει στην Τουρκία την νομική δυνατότητα κατάχρησης των δικαιωμάτων αυτών προς βλάβη του λιβυκού λαού.

ε) Η υπογραφή της Συμφωνίας χωρίς επικύρωση από την Βουλή των Αντιπροσώπων έχει ως στόχο την εκχώρηση της κυριαρχίας του κράτους της Λιβύης στην Τουρκία και απαράδεκτα θα επιτρέψει σε αυτήν να επενδύσει στην περιοχή.

Αποδοκιμασία για την Συμφωνία έχουν εκδηλώσει και άλλες χώρες όπως το **Ισραήλ και η Αίγυπτος** για γεωπολιτικούς λόγους σχετιζόμενους με τον κίνδυνο ενίσχυσης της επιρροής των «Αδελφών Μουσουλμάνων» που συμμετέχουν στην κυβέρνηση της Λιβύης, την κατασκευή του αγωγού eastmed κλπ. Θετική, ομοίως είναι και η είδηση ότι πρόσφατα και το γερμανικό υπουργείο Εξωτερικών προσέγγισε τις ελληνικές θέσεις. Εκπρόσωπός του δήλωσε ότι, σύμφωνα με γνωμοδοτική Έκθεση της νομικής υπηρεσίας της Μπούτεστανγκ, **«η Συμφωνία Τουρκίας-Λιβύης για τον ορισμό των θαλασσίων συνόρων παραβιάζει δικαιώματα τρίτων χωρών, δεν είναι σύμφωνη με το Δίκαιο της Θαλάσσης και δεν παράγει νομικά αποτελέσματα για τρίτες χώρες, αυτή δε είναι και η επίσημη θέση της ΕΕ στην οποία συνέβαλε και η Γερμανία»**.

Εν κατακλείδι, η κίνηση της Τουρκίας να προχωρήσει στην σύναψη της Συμφωνίας με την Λιβύη εντάσσεται στην συνολικότερη στρατηγική προβολής των διεκδικήσεών της σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ιδίως μετά την διαπίστωση ενδεχόμενων υποθαλασσίων κοιτασμάτων. Στόχος της ήταν, στα πλαίσια μιας «αναθεωρητικής δύναμης» και μεταφέροντας τα σημεία αντιπαράθεσης από την υφαλοκρηπίδα του Καστελόριζου στην υφαλοκρηπίδα της Κρήτης, να χαράξει τα όρια της ΑΟΖ με άλλη μεσογειακή χώρα που να αποδέχεται την τουρκική θέση ότι τα νησιά δεν έχουν αυτοτελή ΑΟΖ. Αρνηθείσης, δε της Αιγύπτου, επιλέχθηκε η Λιβύη.

Η ελληνική πλευρά, αντιμέτωπη με αυτό το σύμπλεγμα των τουρκικών διεκδικήσεων, οφείλει να αντιδράσει δυναμικά προς υπεράσπιση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων με ένα από τους κύριους στόχους στον διπλωματικό πεδίο **την καταγγελία και ακύρωση της επαίσχυντης Συμφωνίας**.